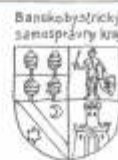

Milan Uhde

Miloš Štědroň

DIVADLO
JG
ZVOLEN

BALADA PRE BANDITU

Réžia: Peter Palík

Divadlo Jozefa Gregora
Tajovského vo Zvolene

Divadlo Jozefa Gregora Tajovského

PhDr. Peter Kováč, riaditeľ
Doc. Mgr.art. Peter Palik, ArtD., umelecký šéf

Obnovená premiéra 5.9.2025

Milan Uhde, Miloš Štědroň

BALADA PRE BANDITU

Preklad a úprava: **PETER PALIK**
Dramaturgia: **URŠULA TURČANOVÁ**
Hudobné aranžmány: **MARTIN GEIŠBERG a DANIEL ŠPINER**
Kostýmy: **EVA FARKAŠOVÁ**
Scéna: **PAVOL ANDRAŠKO**
Pohybová spolupráca: **LIBUŠA BACHRATÁ**
Bojové scény: **PĚTR NÚSEK**
Réžia: **PETER PALIK**

OSOBY A OBSADENIE:

NIKOLA ŠUHAJ: **ONDŘEJ DANIŠ**
ERŽIKA: **KATARÍNA ROZKOŠOVÁ**
UHRÍN, JURO ŠUHAJ, LACO: **DANIEL VÝROSTEK**
MORENA: **SVETLANA HANK SARVAŠOVÁ**
MARA: **IVETA MARCINEKOVÁ**
EVA: **LUCIA LETKOVÁ**
VELITEĽ: **MICHAL ĎURIŠ**
DERBAK: **JURAJ SMUTNÝ**
DERBAKOVÁ: **DANA KAROLOVÁ**
MAGERI: **ŠTEFAN ŠAFÁRIK**
SNOVÁ MORENA, MAGERIHO MATKA: **JANA PILZOVÁ**
OREB DANKO: **JÁN MARCINEK a.h.**
DRAČ, POŠTÁR: **VLADIMÍR ROHOŇ**
ANDREJ: **RICHARD SANITRA**
KUBEŠ: **MAREK ROZKOŠ**
ŽANDÁRI: **ONDŘEJ FERKO a.h.**
ANJEL, DIEVČA: **VERONIKA ŠLAMKOVÁ**
ZBOR A ĎALŠIE POSTAVY: **VŠETCI**

Divadlo Jozefa Gregora Tajovského uviedlo premiéru inscenácie BALADA PRE BANDITU 1.6.2018 tematicky pri príležitosti pripomenutia 100. výročia konca I. svetovej vojny a pripomenutia 100. výročia vzniku Československa.

Inscenácia vznikla s finančnou podporou BANSKOBYSSTRICKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA a OZ KLUB PRIATEĽOV DJGT.

„Autorské práva k muzikálu zastupuje Aura – Pont s.r.o., Veslařský ostrov 62, 147 00 Praha 4.“

ZBOJNÍCI, LÚPEŽNÍCI, PYTLIACI, REBELI, BANDITI...

Zbojníci väčšinou vzbudzujú sympatie, ich život s nádychom dobrodružstva, rebélie a vzdoru z nich robí hrdinov, bojovníkov za spravodlivosť proti útlaku a vrchnosti. Už menej sú vnímaní ako zločinci, zlodeji, dezertéri, vrahovia, hoci ich skutočné životy sa viac blížia k tejto realite. V ľudových povestiach aj literárnych spracovaniach je obraz zbojníkov upravovaný a romantizovaný, k čomu prispieva aj ich skorá smrť. Najčastejším motívom je, že zbojníci „bohatým berú a chudobným dávajú“.

Nemecký historik Uwe Danker rozlišuje vo vývoji obrazu zbojníka tri fázy. V období neskorého stredoveku až baroka sú zbojníci synonymom zla a ničenia. V období osvietenstva dochádza k ospravedlňovaniu a psychologickému zdôvodňovaniu ich konania. Táto zmena súvisí s novými filozofickými názormi na spoločenskú úlohu práva. Trest má odstrašujúcu funkciu, ale nerieši príčiny zla. Snaha osvietencov smeruje k odstráneniu zlých spoločenských podmienok a k prevýchove. V období romantizmu sa potom už zbojník stáva symbolom nespútanosti a slobody.

Medzi najznámejších zbojníkov patria anglický Robin Hood, slovenský Juraj Jánošík, český Ondráš, Václav Babinský či Jan Jiří Grasel (ktorého priezvisko sa stalo označením pre lumpa – grázla), maďarský Rózsa Sándor, ukrajinský Oleksa Dovbuš, ku ktorému neskôr prirovnávali Nikolu Šuhaja. Šuhaj činný v dvadsiatych rokoch dvadsiateho storočia patrí medzi posledné zbojnícke mená. Zbojnícke motívy nachádzame aj v rozprávkach ako Rumcajs, Jurošík či Alibaba a štyridsať zbojníkov.

KOLOČAVA A PODKARPATSKÁ RUS

Balada pre banditu má na prvý pohľad jasného hlavného hrdinu - Nikolu Šuhaja. Silné kontúry majú aj osudy ďalších postáv. Dôležitou postavou deja je však aj samotná dedina Koločava (nie náhodou nesie jedna z adaptácií Šuhajovho príbehu názov Koločava). Koločava je samostatný organizmus, ktorý citlivo reaguje na dejinné udalosti, Koločava je kolektívnou pamäťou územia (magického podobne ako osídlia Žítkovských bohýň K. Tlučkovej na Morave), Koločava je chórom a rovnocenným rozprávačom príbehu.

Koločava je dedina na Podkarpatskej Rusi. Táto oblasť bola súčasťou mnohých štátnych útvarov v rôznych podobách, oficiálne pomenovanie územia sa menilo v závislosti od politickej situácie. Z pohľadu Ukrajiny bolo zvykom vnímať oblasť ako zakarpatskú, krajiny na západ zas používali označenia podkarpatská. Počas života Nikolu Šuhaja bola najprv súčasťou Rakúska-Uhorska, potom, po podpise Saintgermainskej mierovej zmluvy 10. septembra 1919, súčasťou Československa. Neskoršou zaujímavosťou a jednou z mnohých kuriozít bolo vyhlásenie nezávislosti Podkarpatska s hlavným mestom Chust dňa 15. marca 1938. Nezávislosť trvala jeden deň. Ráno sa zobudili obyvatelia v Československu, obedovali v nezávislom vlastnom štáte a večer už boli pričlenení k budovanému nacistickému impériu.

Etnické zloženie na Podkarpatskej Rusi sa vtedy skladalo z rusínskych pastierov, roľníkov a drevorubačov, židovských remeselníkov a obchodníkov, Čechov, Maďarov, Rumunov, Rómov. Počas I. svetovej vojny platila mobilizačná vyhláška a muži aj z tých najmenších obcí, spĺňajúci základné náležitosti, ako vek či zdravotný stav, museli narukovať k svojim oddielom. Aj Nikola Šuhaj narukoval v roku 1917 k 85. uhorskému pluku.

Vďaka románu Ivana Olbrachta sa Nikola Šuhaj dostal zo súdnych spisov do literatúry. Jeho popis tiež zachytáva, ako v tých časoch vyzerala Koločava. „Tu žijú rusínski pastieri a drevorubači, židovskí remeselníci a obchodníci. Chudobní Židia a zámožnejší Židia, chudobní Rusíni a ešte chudobnejší Rusíni,“ napísal Olbracht. Biedu neodstránilo ani pripojenie k Československu. Denným hosťom v tejto časti novej republiky zostala zaostalosť, hlad, úžerníctvo miestnych obchodníkov a totálna absencia spravodlivosti. Rusíni vraveli, že Boh je vysoko a Praha ďaleko.

D. Výrostek, L. Letková, S. Sarvašová, I. Marcínková, O. Daniš

M. Rozkoš, D. Karolová, J. Marcinek, V. Slamková, T. Ivanka

HISTORICKÝ NIKOLA ŠUHAJ

Nikola Šuhaj je reálnou historickou postavou a existujú dokumenty o jeho živote i smrti.

Nikola Šuhaj sa narodil pred stodvadsiatimi rokmi, 3. apríla 1898, v Koločave ako najstarší syn otca Petra Šuhaja a matky Hafie. Už ako mladý nemal dobrú povesť, bol pytlík, zlodej a bitkár. Bol negramotný ako väčšina Koločavy. Tiež si vraj rád vypil, čo takisto nebolo v danom prostredí raritou. V roku 1917, počas I. svetovej vojny, narukoval na front. Bol pridelený k 85. uhorskému pluku. Odtiaľ zbehol a skrýval sa v horách a lesoch okolo Koločavy. Po skončení vojny sa oženil s Eržikou Dračovou, svojou láskou, i napriek nesúhlasu jej rodiny. V biednych pomeroch nevydržal dlho žiť bezúhonným životom. Začal lúpiť a kraďnúť, k prvým zaznamenaným krádežiam patrí v roku 1920 geletka bryndze a syra urda, neskôr sa hodnota lúpeží zvyšuje. Na mušku si berie najmä zámožných a majetných občanov. A i keď chudobných neraz prepustí neolúpených, či im dokonca niečo podaruje, nedá sa o ňom romanticky povedať, že by „bohatým bral a chudobným dával“. Nezvyklo tiež porušiť nepísané tabu a vykrádať aj kostoly.

I keď je obdobie jeho zbojníčenia pomerne krátke (necelé dva roky), stal sa legendou. V očiach žandárov i miestnych mal Nikola nadprirodzené vlastnosti. Každá guľka sa mu vraj vyhla a to buď vďaka tomu, že vypil čarodejný odvar alebo vďaka tomu, že vlastnil čarodejnú bylinu. Bol vynikajúci strelec. Napriek vypísanej odmene 3 000 korún, napriek enormnému úsiliu žandárov a posíl, napriek sledovaniu jeho manželky Eržiky, sa Nikolu Šuhaja dlho nedarilo dolapiť. V legendách mala jeho družina údajne vyše stovky mužov, reálny je však odhad niekoľkých spolupáchateľov len málo presahujúcich počet desať. Ku koncu už bol s ním iba jeho mladší brat Juro, ktorý sa k nemu pridol ako pätnásťročný a podľa svedkov bol omnoho drsnejší a krutejší ako Nikola.

Počty Nikolom zabitých a olúpených obetí sa rôznia, a to i preto, lebo sa Nikolovi pripisovali všetky vtedajšie nezistené vraždy a neobjasnené lúpeže. Zásluhy za dolapenie a smrť Nikolu Šuhaja s bratom Jurom nadránom 16. augusta 1921 na polonine Žalopka si najprv pripisovali žandári. Tak to bolo aj zaprotokolované. Aj jediná fotografia Nikolu Šuhaja je jeho posmrtné naaranžované telo vedľa brata Jura, pušiek a nápisu ŠUHAIJOV KONIEC. Pri neskoršom skúmaní nezrovnalostí bolo odhalené, že bratia boli zabití sekerami, a to tromi miestnymi mužmi, podľa všetkého bývalými kumpánmi. Zabitie sekerami potvrdzovalo ľuďom povesť, že guľkou nebolo možné Nikolu zabiť. Eržike Šuhajovej sa krátko po jeho úmrtí narodila ich dcéra Anna. Zakrátko sa opäť vydala.

Vďaka zatykaču je dochovaný opis Nikolu Šuhaja. Opisuje sa ako človek nižšej postavy, s hrubou šijou, tmavohnedými očami, obyčajným nosom, s malým čiernymi fúzikmi a čiernymi vlasmi. Ako zvláštne znamenie sa uvádza jeho stále usmievavá tvár. Neskôr sa pokúsili rekonštruovať maľbou podobizeň Nikolu Šuhaja. Keď ju ukázali Eržike, potvrdila, že takto Nikola skutočne vyzeral, len oči mal vraj tmavšie, úplne čierne.

M. Rozkoš, R. Sanitra, J. Smutný, T. Ivanka, F. Křazovič, O. Daniš, K. Rozkošová

O. Daniš, V. Rohoň, R. Sanitra, K. Rozkošová

T. Ivanka, M. Ďuriš, Š. Šafárik, F. Kňazovič

O. Daniš, K. Rozkošová

ONDŘEJ DANIŠ – NIKOLA ŠUHAJ – O BALADE PRE BANDITU:

„Je to silný príbeh ľudí žijúcich v malebnom, ale drsnom kraji Polonín. Ľudí, ktorých bieda, úžera židovskej obce a policajná šikana prinútila ísť po zboji. Príbeh o láske a zrade, kde nikto nie je bez viny. S krásnou hudbou a drsnými charaktermi. A Nikola Šuhaj je rola, ktorá ponúka celú škálu emócií a akcií, rozorvaná duša, v ktorej sa miesi láska k žene a rodnej dedine so spravodlivým hnevom, priateľstvo a potreba pomáhať blížnym s životom na druhej strane zákona. Užívam si to!“

O. Daniš

BALADA

Pôvodne boli balady ľudové piesne, ktoré v stredoveku nadobudli pochmúrny a tragický ráz, i keď existovali aj balady milostné či satirické. Motívmi balád sú témy ako vina a trest, vernosť a žiarlivosť, láska a nenávisť, násilné oddelenie milencov, sociálne rozdiely, prekliatie, pomsta. Významné postavenie tu majú nadprirodzené postavy a javy, ktoré zasahujú do deja. Balady sa končia tragicky – trestom alebo smrťou hrdinu.

Od 15. storočia vznikajú umelé balady. Jedným z prvých známych autorov balád je Francois Villon, v romantizme 18. a 19. storočia obľuba balád vzrástla. V 19. storočí pribudla sociálna balada, kde je nositeľom zla a tragického osudu človeka sociálna a spoločenská nerovnosť. Označenie balada je známe aj v hudbe, väčšinou signalizuje citovú pomalú skladbu s hlbším posolstvom, a to aj v rámci modernej hudby, ako napr. The Ballad of John and Yoko, Stairway to Heaven, Nothing else matters, November Rain, Bohemian Rhapsody, Balada o poľných vtákoch či Balada o smutnom Jánovi.

NÁZOV BALADA PRE BANDITU

Olbrachtov názov NIKOLA ŠUHAJ LÚPEŽNÍK bol v divadelnej úprave nahradený názvom BALADA PRE BANDITU. Posúva to akcenty. Pôvodný názov je istou vizitkou - obsahuje meno a povolanie, a je na príjemcovi, aby si dosadil svoj názor, postoj, konotácie. BALADA, objavujúca sa v druhom názve, už jednoznačnejšie poukazuje na žáner, tragický tón, spätosť s baladickými príbehmi a piesňami. Modernejší pojem BANDITA nahrádza romanticky až rozprávkovovo znejúce slovo lúpežník. Podstatná je aj predložka PRE. Podčiarkuje dôležitosť tých, ktorí príbeh rozprávajú. V rovine príbehu je to dedina Koločava, v rovine divadla tvorcovia. BALADA PRE BANDITU je tak názov, ktorý už odráža istý názor a poskytuje túto možnosť každému tvorcovi.

TVORCOVIA INSCENÁCIE VYJADRUJÚ, ČÍM JE PRE NICH PÚTAVÁ PRÁVE BALADA PRE BANDITU...

PETER PALIK

Narodil sa v Bojniciach. V roku 2003 absolvoval bakalársky stupeň štúdia v odbore environmentálna výchova na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. Neskôr bol prijatý na Divadelnú fakultu VŠMU v Bratislave, kde na Katedre bábkárskej tvorby vyštudoval bábkársku réžiu a dramaturgiu. Ako dramaturg a režisér spolupracuje s viacerými divadlami na Slovensku, v Česku, Maďarsku a Poľsku. Tiež ako režisér a autor rozhlasových hier spolupracuje s Rozhlasom a televíziou Slovenska. Popri režijnej a autorskej činnosti pedagogicky pôsobí na Katedre bábkárskej tvorby DF VŠMU v Bratislave, kde sa v roku 2017 habilitoval na docenta. Za svoju tvorbu získal viaceré významné ocenenia doma i v zahraničí.

„Balada pre banditu ma upútala všetkým, čo mám na divadle rád. Okúzli ma svojou mágiou, pohľadila poéziou, pokorila svojou drsnosťou, opila slobodou, rozospievala a roztancovala svojou hudbou a dojala čírou človečnosťou. Náš tvorivý tím prišiel do Zvolena s veľkou túžbou naplniť priestor medzi javiskom a hľadiskom práve takýmito pocitmi.“

MARTIN GEIŠBERG

Dramaturg, hudobník, textár a spevák. Narodil sa v Rimavskej Sobote, vyrastal vo Vlčkovciach. Vyštudoval divadelnú dramaturgiu na Vysoké škole múzických umení v Bratislave. Podieľal sa na festivale Kremnické gagy, pôsobil v Bábkovom divadle na Rázcestí v Banskej Bystrici. Spolupracoval s Divadlom Jonáša Záborského v Prešove, Mestským divadlom v Žiline. Je autorom hudby hudobno-poetického recitálu „Piate ročné obdobie“ na motívy rovnomennej novely Mariána Geišberga, tiež autorom hudby k projektu „Korene“ v SND. Aktívne a profesionálne hráva koncerty hlavne po Slovensku a v júni 2017 vydal spolu s Danielom Špinerom (v zoskupení Sandonoriko) svoj prvý autorský pesničkový album „V jablňovom kraji“.

„Ak sa Ti chce babrať v zemi. V tom, čo je už dávno za nami a leží hlboko pod povrchom, tak tu je hra o chlapovi, ktorý na začiatku ukradol hrudu syra, neskôr zabil človeka, aby aj on sám bol zabitý. Tu je. Možno bude z neho legenda. Záleží na Vás.“

DANIEL ŠPINER

Narodil sa v Levoči a vyrastal v Prešove. V rokoch 2007 - 2013 absolvoval štúdium na štátnom konzervatóriu v Košiciach - odbor Klavír, interpretácia klasickej hudby, v rokoch 2005 - 2010 štúdium PF KU v Ružomberku, odbor Hra na klávesové nástroje - Klavír, interpretácia klasickej hudby a v rokoch 2002 - 2006 štúdium jazzovej hudby, improvizácie a kompozície v triede Petra Adamkoviča. Autorsky a koncertne spolupracuje 12 rokov s Katarínou Koščovou, 5 rokov s Martinom Geišbergom (vrátane spoločného albumu „V jablňovom kraji“), ďalšie spolupráce má v kapelách (napr. Andrej Šeban, SLUK, Henry Toth, Komajota, Katarína Knechtová) a divadlách na autorských hudbách (SND Bratislava – „Korene“, Teatro Tatro – „Cirkus Charms“, ND Brno – „Rozmarné léto“ a ďalšie).

„Balada pre banditu je pre mňa pútavá v tom, že v neďalekom susedstve miesta, o ktorom balada rozpráva, som vyrastal. Východné Slovensko je predsa len blízko Koločavy. Výzvou bolo chopiť sa vzniknutých piesní a pretvoriť ich do podoby, ktorá sa ponáša na tú z detstva. Teda snáď sa to aspoň sčasti podarilo :)“

URŠULA TURČANOVÁ

Absolventka divadelnej dramaturgie Vysoké školy múzických umení v Bratislave. Od roku 2004 je dramaturgičkou Divadla Jozefa Gregora Tajovského vo Zvolene. Autorka divadelných hier, zostavovateľka knižných publikácií DJGT, aktívna účastníčka konferencie Nová dramaturgia, nový dramaturg s publikovaným odborným príspevkom, dramaturgička štyridsiatich inscenácií DJGT a profilových podujatí divadla. Držiteľka Ceny Literárneho fondu z roku 2017 za dramaturgiu inscenácie Denník Anny Frankovej. Narodila sa a žije vo Zvolene.

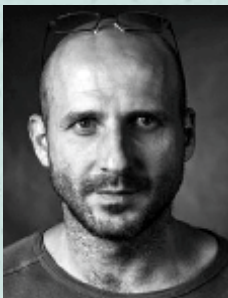
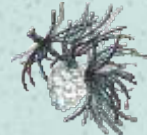
„Balada pre banditu má v sebe vydestilovanú číru esenciu života. Po dúškoch zrkadlí spomienky, vháňa slzy do očí, hreje teplom poznania. Pripomína otázky, na ktoré si každý zodpovedá sám. Ukazuje protiklady, ktoré sa objímajú; život a smrť, láska a sklamanie, dôvera a zrada, sloboda a hranice, piesne a ticho.“

EVA FARKAŠOVÁ

Kostýmová a scénická výtvarníčka sa narodila v Martine. Študovala na Akadémii múzických umení v Prahe a prvý angažmán prijala v Štátnom bábkovom divadle v Bratislave (1975 – 1982). Odvtedy spolupracovala so všetkými slovenskými bábkovými divadlami, mnohými činohrnými i opernými divadlami na Slovensku a v Európe (Teatr Wierszalin Supraśl, Teatr Lalek Bielsko-Biala, Teatr Lalki i Aktora Opole, Teatr Lalka Varšava, Národné divadlo Praha a ďalšie). Od roku 1997 vyučuje na Katedre bábkarskej tvorby Divadelnej fakulty VŠMU. Jej tvorba je zameraná na oblasť divadelnej a televíznej scénografie, kostýmovej tvorby, grafiky a bábkového divadla. Podieľala sa na vzniku vyše tristo domácich a zahraničných inscenácií a viackrát spolupracovala aj s DJGT Zvolen.

„Zaujala ma predovšetkým téma ľudskej slobody ktorá inšpirovala Milana Uhdeho k napísaniu hry v čase neslobody. Tento dojemný príbeh o veľkej láske a ešte väčšej zrade sa mi podvedome spája s legendárnou inscenáciou divadla Husa na provázku. Predstavenie a piesne spievané mladou Ivou Bittovou a Miroslavom Donutilom rezonujú v mnohých z mojej generácie doteraz.“

PAVOL ANDRAŠKO

Narodil sa v obci Lipany okres Sabinov. Je absolvent Fakulty Architektúry STU a bakalárskeho štúdia na VŠMU odbor scénický a kostýmový výtvarník. Pôsobí v divadlách na Slovensku (SND Bratislava, Astorka Korzo, Divadlo Aréna, DJP Trnava, DAB Nitra, BDnR Banská Bystrica, DJZ Prešov, ŠD Košice, DJGT Zvolen), v Česku (DJKT Plzeň, Klicperovo divadlo Hradec Králové) a Poľsku (Teatr Lalek Bialystok, Teatr Bielsko-Biala, BTL Bialystok), je tiež filmový a televízny architekt. Okrem toho pôsobí aj v oblasti architektúry (rekonštrukcia rodinného domu Lipany, Interiér Bábkového divadla v Banskej Bystrici a i.) a v ďalších aktivitách.

„Voľnosť, divokosť, sloboda.“

LIBUŠA BACHRATÁ

Absolvovala doktorandské štúdium na Katedre Tanečnej Tvorby VŠMU, je pedagogickou flamenca na VŠMU a ľudového tanca pre ženy v SEUK-u. Účinkovala vo viacerých flamencových formáciách a posledné roky sa venuje sólovej dráhe flamencovej tanečnice. Vo Viedni spolupracuje s gitaristom Flaco de Nerja a tanečnicou Sandrou la Chispa, s ktorými účinkovala na viedenskom flamencovom festivale na koncertoch Tacón y Bordón (2012), In memoriam Paco de Lucia (2014), Bailaoras (2015, 2016, 2017). V Bratislave spolupracuje s Morenitom de Triana, v Košiciach s Pacom de Eva a v Brne s Dariom Piga. S TS Partia odpremiérovala inscenáciu GÁDŽO EXPRES v košickej Kunsthalle. Ako choreografka figurovala už počas štúdia, potom v SD Karola Spišáka v Nitre, v ŠD Košice, vo Wroclawskom Teatru Lalek, v BD Žilina. S Idou Kelarovou robí siedmy rok, pripravuje Čhavorengé rómske tance a choreografuje koncerty.

„Smutná legenda o chlapcovi, ktorý mal dosť vojny, ale na dobrý život neveril. Niet nikoho spravodlivého, nikoho s dobrým úmyslom. Občas ma premkla márnosť. No Nikola bol aj v smútku, v tej svojej márnosti slobodný a sám sebe verný. V tom ťaživom príbehu bol pre mňa lahučký ako pierko.“

PETR NŮSEK

Narodil sa v juhočeskom meste Písek. Absolvoval Školu európskych historických bojových umení Magisterium. Je aprobovaný na šerm historickými zbraňami, v systéme šermiarskeho majstra Ing. Petra Kozu bol prvým držiteľom hodnotenia podmajstra v štyroch školách. V súčasnej dobe je držiteľom titulu majster scénického stvárňovania šermu pre divadlo a film. Profesionálny choreograf, učiteľ, špecialista na boje, zbrane a zbroje pre film, divadlo, muzikály, herec, šermiar, dabľer bojových scén a spolupracovník mnohých divadiel a medzinárodných filmových produkcií, autor mnohých projektov vrátane Zážitkového husitského skanzenu.

„Patřím mezi ročníky, které ještě absolvovali v 80. letech základní vojenskou službu v tehdejší armádě ČSSR. Přestože mým oborem je choreografie akčních scén pro film a divadlo, moje zkušenosti ve službě v socialistické armádě patří mezi to nejpršernější, co jsem prožil. Má zběhnutí sice nebyla trestána smrtí, ale přispěla ke studiu důvodů zběhnutí ve všech armádách a ve všech stoletích. Žijeme v době, kdy zloději jsou považováni za hrdiny, tak jako to bylo na Koločavě, ale také za Robina Hooda nebo Jánošíka. Permanentně se zabývám důvodem zbožštění všech lumpáren, zlodějin a mordů. Považuji to za zvláštní společenský jev.“

ROMÁN NIKOLA ŠUHAJ LÚPEŽNÍK

Český spisovatel, publicista, novinár Ivan Olbracht (1882 – 1952) bol fascinovaný životom na Podkarpatskej Rusi. Niekoľkokrát tam z Prahy vycestoval a počas svojich pobytov zbieral autentické spomienky a príbehy. Okrem románu Nikola Šuhaj lúpežník (1933) patria do jeho zbierky Zakarpatská trilógia poviedky Golet v údolí a reportáže Hory a storočia. Olbracht chcel vzbudiť záujem o osobitý, hmotne i kultúrne biedny život na vtedajšej Podkarpatskej Rusi, ktorá bola v rokoch 1919 – 1938 súčasťou Československa. Autor sám potvrdil, že hoci sa jeho príbeh o Nikolovi Šuhajovi zakladá na pravde a skutočných dejinných udalostiach, je čiastočne zidealizovaný. Aj vďaka tomu Nikolu Šuhaja mnohí vnímajú ako romantického hrdinu, podobne ako Juraja Jánošíka z konca 17. storočia či ukrajinského zbojníka Oleksu Dovbuša z 18. storočia. Román Nikola Šuhaj lúpežník vyšiel dvanásť rokov po jeho smrti. Kniha získala národnú literárnu cenu, opakovane vychádzala v nových vydaniach, bola preložená do ruštiny, francúzštiny, taliančiny, nemčiny, ukrajinčiny a ďalších jazykov.

Jediná existujúca fotografia zabitých bratov Šuhajovcov, zhotovená krátko po ich smrti. Vľavo leží starší Nikola Šuhaj, upravo mladší Juro. V strede je spolu s puškami umiestnená tabuľa s nápisom „Šuhajův konec!“ a dátum 16.8.1921.

DIVADELNÉ A FILMOVÉ SPRACOVANIA ROMÁNU

Román sa stal námetom pre viaceré filmové aj divadelné spracovania. Najznámejším sa stal film Balada pre banditu z roku 1978 v réžii Vladimíra Sísa. Film bol vydarenou transpozíciou a adaptáciou úspešnej inscenácie Balada pre banditu autora Milana Uhdeho (Uhde vtedy nemohol verejne publikovať a tak mu autorské krytie poskytol režisér Divadla na provázku Zdeněk Pospíšil) a autora piesní Miloša Štědroňa. Inscenáciu tri roky predtým s úspechom uviedlo brnianske Divadlo na provázku. Herecky dominovali (v inscenácii i vo filme) Miroslav Donutil ako Nikola, Iva Bittová ako Eržika, Bolek Polívka ako Mageri či Jiří Pecha ako Veliteľ žandárov. Piesne o slobode, rebélii a vzdore silno pôsobili na vtedajších divákov svojim zakódovaným posolstvom; lyrické piesne zas prehlbovali emotívnosť a súcit s hlavnými hrdinami. Film je dnes ikonickým svedectvom doby a v tramskom duchu sa skrýva aj duch uvoľnených šesťdesiatych rokov minulého storočia.

V Čechách je inscenačná tradícia Balady pre banditu pomerne silná, okrem adaptácie Uhdeho – Štědroňa je známe aj spracovanie baladickej témy Petrom Ulrychom. Na Slovensku je Nikola Šuhaj známy najmä z filmu. Baladu pre banditu inscenovalo Teatro Tatro v roku 1995 v réžii Ondreja Spišáka, v roku 2003 Mestské divadlo Bratislava a v roku 2008 Mestské divadlo Žilina. Nový muzikál s originálnym libretom tvorcov Náhlík – Husovský – Mikula uviedlo v roku 2017 Divadlo Jonáša Záborského Prešov. Divadlo J. G. Tajovského vo Zvolene uvádza Baladu pre banditu v novom preklade režiséra Petra Palika. V roku premiéry, v roku 2018, si touto inscenáciou pripomíname viaceré výročia: 120 rokov od narodenia Nikolu Šuhaja, 100. výročie ukončenia I. svetovej vojny (počas ktorej Nikola Šuhaj narukoval), 100. výročie vzniku Československa (ktorého súčasťou sa stala aj Koločava a Podkarpatská Rus). Zároveň premiéra otvára polo-jubilejný 45. ročník Medzinárodného letného divadelného festivalu Zámocké hry zvolenské.

S. Sarvašová, O. Daniš, J. Pílzová

Asistent réžie: Daniel Výrostek

Predstavenie vedie a text sleduje: Bianka Bartošová

Javiskový majster: Peter PETRINEC **Svetlá:** Vladimír KUCHÁR, Ivan CINGEL, Ing. Peter ŠTRBA, Peter PETRINEC **Zvuk:** Peter ČÍŽ, Peter URBAN **Výrobu zabezpečili dielne DJGT pod vedením:** Ing. Miroslava KOVÁČIKA **Scénu vyhotovili:** Štefan BARTKO, Vladimír HROMADÍK, Branislav KOLLER **Kostýmy vyhotovili:** Anna ĎURÍKOVÁ, Jana KAPUSNÍKOVÁ **Rekvizity:** Vladimír MELOŠ, Miroslava EL ASMAR **Garderóba:** Mária KEREŠOVÁ, Adriana PUCHOVANOVÁ **Umelecká maskérka:** Mgr. Dana KOVÁČIKOVÁ **Javisková technika:** Michal ĎURÍK, Ján PAUČO, Branislav KREJČÍ, Rastislav KOHÚT, Rastislav BEDNÁRIK, Michal VASIL, Richard ŠALKO

Zodpovedná redaktorka: Ing. Jana RAFFAJOVÁ

Bulletin zostavila: Mgr.art. Uršuľa TURČANOVÁ

Grafická úprava: Marián HORNICKÝ

Obálka a kresby: Roman UHLIAR

Fotografie: René MIKO, archív DJGT

Zriaďovateľom Divadla JGT je Banskobystrický samosprávny kraj

DIVADLO J. G. TAJOVSKÉHO, Divadelná 1727/3, 960 01 Zvolen

www.djgt.sk

Zabili, zabili
chlapa z Koločavy.
Povedzte hrobári,
kde je pochovaný.

Bolo tu, nie je tu,
havrany za letu.
Bolo víno v sude,
už tam voda bude
Nie je, nie je tu.

Mrzko ho zabili,
plano pochovali.
Vtáci ho požrali,
vlci roztrhali.

Bolo tu, nie je tu,
havrany za letu.
Bolo víno v sude,
už tam voda bude
Nie je, nie je tu.

Vietor ho rozniesol
po ďalekom kraji.
Havrany pre neho
na poli krákali.

Bolo tu, nie je tu,
havrany za letu.
Bolo víno v sude,
už tam voda bude
Nie je, nie je tu.

Kráka starý havran,
krákať neprestane,
pokým v Koločave
živý chlap zostane,
živý chlap zostane.